

Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 1 Mars 2024 Årgång 32

I år är det 80 år sedan estlandsvenskarnas flykt över Östersjön.

Foto från SOV:s arkiv

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Svea Johansson, Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN

Organisationsnummer 802016-5232

PlusGiro 55 68 81 - 1

IBAN: SE34 9500 0099 6034 0556 8811

BIC: NDEASESS

E-post info@rnhf.se

Hemsida www.rnhf.se

Föreningen finns även på **Facebook**

Ansvarig utgivare Ingegerd Lindström

Redaktör Hans Ekman e-post haek@telia.com

Redaktionsråd Lennart Ekman, Ingegerd Lindström och Martin Wiberg

Tryckt av Larsson Offsettryck, Linköping

Medlemsavgift 200:-, ungdomsmedlem (t.o.m. 25 år) 50:-

Annonsspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-,
1/4 sida 500:-, 1/8 sida 250:-

Nästa manusstopp den 10 maj 2024

Styrelse

Ordförande

Ingegerd Lindström (Höbring), Levins gränd 3,
644 32 TORSHÄLLA, tfn 070-735 53 12,
e-post kokkas48@gmail.com

Vice ordförande

Carl-Axel Adelman (Rosta), Hästmossevägen 8,
147 71 GRÖDINGE, tfn 070-696 06 32,
e-post carl.adelman@telia.com

Sekreterare

Svea Johansson (Ölbäck), Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN, tfn 070-538 15 51,
e-post to.svea.j@gmail.com

Kassör

Anneli Blomberg (Höbring), Skogsfruvägen 57,
762 61 RIMBO, tfn 073-684 34 62,
e-post anneli.rimbo@gmail.com

Ordinarie ledamöter

Mats Bruce (Ölbäck), Hedemora, Olstorp,
635 37 ÄRLA, tfn 070-831 92 42,
e-post mats.bruce@emateq.se

Jan Stussare (Norrby), Stråkvägen 4,
184 51 ÖSTERSKÄR, tfn 070-791 81 63,
e-post jan.stussare@gmail.com

Kaisa Wikström (Ölbäck), Rökerigränd 9, 3 tr,
172 70 SUNDBYBERG, tfn 073-049 20 49,
e-post kaisa.wikstrom48@hotmail.com

Suppleanter

Lis Callenmark (Ölbäck/Spithamn) Terrängvägen 89,
129 48 HÄGERSTEN, tfn 070-854 92 92,
e-post lis.callenmark@hotmail.com

Lena Melin (Spithamn), Västerängsvägen 20,
185 39 VAXHOLM, tfn 073-826 78 00,
e-post lenamelin@telia.com

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Rickul/Nuckö Hembygdsförening är en kultur-
förening för dem som har sina rötter i Rickul/
Nucköområdet i Estland, eller av andra orsaker
känner ett intresse för området och dess historia.

Föreningen skall

- värna om och levandegöra det estlands-
svenska kulturarvet från Estland och Sverige,
både i bevarandet av historien, i nuet och i
framtiden;
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i
Sverige, samt informationsorgan i Sverige
och Estland;
- överföra till våra yngre de traditioner vi själva
mottagit och bevarat, samt idka annan här-
med förenlig verksamhet;
- bevara och förvalta föreningens fasta egen-
dom."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Nyheter från Estland	4
Arv, gåva och försäljning av egendom i Estland	5
Ändring av markskatten	6
Intressanta program på tv och i radio	7
Rickul/Nucköbor i Karl XII:s armé	8-9
Hemvänderveckan	10
Glimtar av den tidiga frikyrkorörelsen i hembygden - del 4	11-15

Ordföranden har ordet

Ingegerd Lindström

Kära vänner!

Nu har snart vintern dragit sig tillbaka och vi ser fram emot en vår och sommar! Den här vintern har varit lång, snöig och kall så man längtar verkligen efter ljusare tider. Men tiden går fort och snart är det dags att åka över till Estland igen. Så här års börjar alltid längtan gro inombords efter landet på andra sidan Östersjön. Trots oroliga tider så känns det som ett ljus i mörkret.

Vi måste ändå se framåt med hopp om att världen besinnar sig och får stopp på krig och oro.

Hemvändarvecka 2024

Som jag skrev i förra numret av tidningen så startar vi veckan på lördagen med att delta i den stora sång- och dansfesten i Hapsal. Det är Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning som är arrangör och de hoppas på stort deltagande. Antalet anmälda dansgrupper och sångkörer är stort och de kommer från både Estland, Finland och Sverige.

På söndagen har vi som vanligt en musikgudstjänst i Rosleps kapell och en gemensam middag på kvällen. Sedan löper veckan på och lite av programmet kan ni se på sidan 10. I skrivandets stund är inte alla aktiviteter helt bekräftade, men ett fullständigt program kommer i nästa nummer av tidningen. Men som jag påpekade i förra numret - boka in veckan 7 till 12 juli redan nu!

Medlemsmatrikeln

Som ni alla redan hört antar jag så har portot höjts i år. Detta innebär för oss att vi diskuterat och kommit fram till att i år kommer vi endast att utge medlemsmatrikeln en enda gång och det är i juni. Vi har tidigare gett ut matrikeln två gånger, en gång med marsnumret och en gång med juninumret. I matrikeln som följer med marsnumret har endast de medlemmar stått med som betalat till och med februaris utgång. Av erfarenhet vet vi att många betalar

senare och alltså inte kommer med i första upplagan.

Vi har också ett ganska stort antal personer i Estland som fått tidningen gratis under alla år, men vi beslöt också att även där får vi dra in. Vårt erbjudande till dem som inte är medlemmar, men tidigare fått tidningen gratis, är att få den digitalt eller att betala portot. Vi hoppas naturligtvis att så många som möjligt vill fortsätta läsa vår tidning.

På detta sätt kommer föreningen att spara cirka 10 000 kronor vilket kan användas till annan verksamhet för er medlemmar.

Hembygdsdag 2024

SOV planerar att tillsammans med alla Hembygdsföreningar arrangera en Hembygdsdag i september i år.

Hembygdsdagen är en tradition som var mycket välbesökt i många år. På senare tiden har besöksantalet avtagit och de senaste åren har SOV varit medarrangör tillsammans med de andra baltiska föreningarna. Men detta år, som är ett minnesår, har styrelsen för SOV beslutat att fira en Hembygdsdag tillsammans med enbart alla Hembygdsföreningar.

Det har tillsats en arbetsgrupp för att göra ett program för dagen och vår förening har med en representant. Hembygdsdagen kommer att firas på Sjöhistoriska museet den 22 september 2024. Mer information om detta kommer i nästa nummer av Medlemsbladet men reservera redan nu dagen för ett besök på Sjöhistoriska museet.

Utställning

Styrelsen planerar att göra en utställning inför minnesåret. Vi har redan en utställning med skärmar men nu vill vi göra en väderbeständig utställning som kan sitta uppe året runt. Vi planerar att den ska sitta på ett av husen på Mickogården, vilket är inte beslutat ännu. Den kommer inte att fokusera på flykten

utan på svenskarnas liv och leverne i just Rickul/Nuckö. Tanken är att invigning av utställningen skall ske på Hemvändarveckan.

Bo på Mickogården

Om du söker boende till i sommar så finns en möjlighet att bo på Mickogården. Vi hyr ut, dels bastudelen samt, dels (nytt för i år) också ett rum i huvudbyggnaden. I huvudbyggnaden finns plats för fyra personer, med två våningssängar, så kallade familjesängar. Här är det lämpligt att äldre bor eller familjer med små barn.

Bastuhuset passar bäst för yngre och spänstiga eftersom man måste klättra upp till övervåningen. Där finns möjlighet till 3 bäddar, men man kan få rum med ytterligare en person på madrass på golvet.

Priserna för 2024 är oförändrade från förra året. Man hyr hela rummet för 250 kr/dygn både i bastuhuset och i huvudbyggnaden. Är man många och behöver båda husen blir hyran 500 kr/dygn.

Tvätt

Möjlighet finns också att låna tvättmaskinen på Mickogården för den som inte har egen tvättmaskin i sitt hus.

Priset för det är 50 kr per gång man tvättar. En utmärkt service har vi märkt!

Anmälan för att hyra något av rummen eller att hyra tvättmaskinen skall göras till info@rnhf.se

Välkomna!

Årsmöte

Jag hoppas vi ses i Rågsved i april på vårt årsmöte. Med tidningen denna gång följer årsmöteshandlingarna.

Vi får också lära känna våra nära grannar på Odensholm, vilket ska bli riktigt spännande. De har en aktiv förening och trots att vi är så nära varandra vet vi nog alldeles för lite om ön. Men det blir det ändring på nu! Välkomna till årsmötet!

Nyheter från Estland

Toomas Käbin

Politisk turbulens

De politiska vågorna går höga i Estland alltsedan riksdagsvalet våren 2023. Det högerkonservativa EKRE förhalar medvetet riksdagsarbetet eftersom man anser att oppositionen inte ges tillräcklig möjlighet att påverka lagförslag. Reformpartiet, störst av de tre regeringspartierna, kritiserar på grund av skattehöjningar som inte nämndes inför valet med resultat att stödet för dem minskat från cirka 35 % till 18 %. Även premiärminister Kaja Kallas mans Rysslandsaffärer har påverkat stödet för partiet. Centerpartiet har gått starkt tillbaka sedan Tallinns borgmästare, den ryskvänlige Mihail Kõlvart, valdes till ny partiordförande varefter partiets estniska tungviktare gått över till Socialdemokraterna och Isamaa, däribland förre partiordföranden Jüri Ratas. Isamaa är förnärvarande partiet med flest sympatisörer. Uppgången började när Urmas Reinsalu valdes till ny ordförande. Enligt senaste opinionsundersökningar ser väljarstödet ut enligt följande. Isamaa 26 %, Reformpartiet 18 %, EKRE 18 %, Socialdemokraterna 14 %, Centerpartiet 13 %, Eesti 200, 6 %. Siffrorna ändras ständigt, de är avrundade men ger en uppfattning om läget. Vinnare är Isamaa och Socialdemokraterna, förlorare är Reformpartiet, EKRE och Eesti 200.

Ekonomisk kräftgång

Estlands ekonomi går kräftgång alltsedan 2022. Tillbakagången beror delvis på lågkonjunktur i Finland, Sverige och Tyskland, det vill säga Estlands viktigaste exportmarknader. Oppositionen i riksdagen säger att regeringen saknar ekonomisk politik och strategi. Regeringens mål har varit att komma tillrätta med budgetunderskottet, bland annat genom höjningar av moms och

drivmedelsskatt. Statsfinanserna är ansträngda bland annat för att försvarsutgifterna numera uppgår till över 3 % av BNP. För 2024 förutses en ekonomisk nedgång med -0,4 % (-3,5 % 2023), inflation 3,4 % (9,2), arbetslöshet 3,4 % (9,2), genomsnittlig bruttolön 1 948 euro (1 827). Utrikeshandeln minskade 2023 med cirka 16 %. Drygt en femtedel av befolkningen klassificeras som fattiga. Från och med 2025 räknar man med en positiv ekonomisk utveckling.

Estlands befolkning

Estlands befolkning uppgick den 1 januari 2024 till 1 366 491, en ökning med 607 personer sedan 2023 tack vare invandring. Antalet födselar var den lägsta på 100 år eller 10 721 och antalet dödsfall 15 832. 20 209 personer invandrade och 14 491 personer lämnade landet. 57 % av invandrarna och drygt 40 % av de utvandrare var ukrainare. Det låga födelsetalet beror enligt experter på att antalet barnafödare är lågt, den allmänekonomiska nedgången och oron i världen. I Finland och Lettland är utvecklingen likartad.

Starkt gränsskydd

De baltiska försvarsministrarna har undertecknat ett avtal om att bygga ut gränsförsvaret mot Ryssland och Belarus i form av bunkrar och fysiska hinder som anpassas till rådande terräng. Frågan aktualiserades vid NATOs toppmöte i Madrid 2023.

Lärarstrejk

Estlands lärare strejkade för högre löner under en vecka i januari. Resultatet blev 17 euro mer i månaden. Lärarlönerna har varit eftertagna i förhållande till andra yrkeskategorier med samma utbildning, dvs masternivå. Enligt den nya överenskommelsen skall ett samlat grepp tas av löner, kring hur medel

används samt en översyn av antalet skolor. Flertalet av skolorna på landsbygden är mycket små. Dessa skall troligtvis fortsätta sin verksamhet, medan antalet gymnasieskolor måste minskas med koncentration till större orter.

Kulturhuvudstaden Tartu

Tartu är under 2024 en av Europas kulturhuvudstäder tillsammans med Bodö i Norge och Bad Ischl/Salz-kammerregionen i Österrike.

Temat för Tartu är Arts of Survival inom fyra områden – livet och miljön, människan och kunskap, unikheter och Europa, forskning och teknologi. Året omfattar även aktiviteter i stora delar av södra Estland såsom Võru och Valga. Tartu räknar med en miljon besökare, som bland annat skall kunna ta sig till Tartu genom återupprättade flygförbindelser två gånger om dagen från Helsingfors från och med slutet av mars samt bättre tågförbindelser med Riga.

Patriark utvisad

Estland har utvisat den rysk-ortodoxa kyrkans högste andliga ledare metropolit Eugeni. Enligt KAPO - Estlands säkerhetspolis utgjorde han ett hot mot landets säkerhet genom sitt ställningstagande för Rysslands krig i Ukraina. Metropoliten hade tillfälligt uppehållstillstånd i Estland.

Gränsövergång stängd

Gränsövergången vid Narva - Ivangorod är tillsvidare stängd för fordonstrafik med anledning av att Ryssland moderniserar sina anläggningar. Bussresenärer mellan Estland och Ryssland måste nu byta buss och gå cirka en kilometer till och från busstationen i Ivangorod. De två övriga estnisk-ryska gränsövergångarna i Koidula och Luhamaa i sydöstra Estland fungerar som tidigare.

Arv, gåva och försäljning av egendom i Estland

Katrin Annus

• **Regel 1** - Alla transaktioner som görs med fastigheter belägna i Estland måste intygas av en estnisk notarie.

På grundval av ett kontrakt certifierat av en notarie görs ändringar i det estniska fastighetsregistret.

Istället för ägaren kan ett ombud sköta detta hos en notarie med fullmakt. För detta är det inte nödvändigt att resa till Estland.

• **Regel 2** - Arvingar måste registreras som nya ägare i fastighetsregistret i Estland.

Därefter kan transaktioner göras med tillgångar.

• **Regel 3** - All verksamhet som behöver göras i Estland skall ingå i fullmakten - registrering av arvingar i Estniska fastighetsregistret, arvsdelning, servitut med berörda parter, delning av matrikelenheter från registerdelen av fastighetsboken (före försäljning), försäljning, avdrag av mäklar- och notariearvoden från försäljningsbeloppet, gåvogivning (båda parter) om man vill föra över pengar till någon annans konto, ange fullmakt m.m.

• **Regel 4** - Fullmakt - bekräftelse och apostille från svenska notaries är alltid nödvändig!

För detta är det nödvändigt att lämna in följande originaldokument till den estniska notarien:

Arv

Om den avlidne även bland andra tillgångar hade fast egendom i Estland ska den tas upp i förteckningen över svenskt arv. Arvingarna – de behöver originalhandlingarna från Sverige

1. arvslista
2. fullmakt med apostille
3. utdrag ur folkbokföringen (på engelska) på alla arvtagarna
4. en lista över arv

1) Välj en arvslista från Skatteverket. Arvslistan skall innehålla samtliga namn på arvingarna (alla förnamn!) och personnummer (det är

bäst om kopior av arvingarnas pass ingår).

2) Om arvingarna vill dela upp den ärvda fastigheten i delar av olika storlek skall detta ske i förväg i Sverige, som ett tillägg till arvslistan.

3) Det är bättre att lämna hela arvet av gemensam egendom för alla personer. Fastighetsregistret räknar automatiskt efter storleken på delägarandelar (exempelvis 2/12), varför det inte är nödvändigt att separat beräkna dessa andelar i fullmakten.

4) Arvsförteckning skall vara undertecknad av tjänsteman och stämplad av Skatteverket, och denna namnteckning skall styrkas av svensk notarie och + apostille från annan svensk notarie.

5) Den apostillerade listan över arv (original) måste skickas till Estland med rekommenderat brev, den behöver översättning, vilken endast kan göras av en edsvuren översättare i Estland som, förutom att översätta kommer att bekräfta översättningens riktighet (tilläggsavgift); Ombudet kan ordna detta.

Gåva

Ett gåvokontrakt med fastigheter belägna i Estland kan endast göras hos en estnisk notarie. Det är nödvändigt att få fastighetskontraktet

(gåvokontrakt) attesterat av en notarie i Estland.

Ett gåvoavtal som gjorts i Sverige, och som omfattar fastigheter belägna i Estland, är inte giltigt i Estland. På grundval av ett sådant gåvoavtal kan inga ägarbytesanteckningar göras.

Försäljning

Hur går man tillväga om man vill sälja?

Fastighetsförsäljningstransaktioner kan göras på grundval av en notariefullmakt:

Det behövs fullmakt med apostille och utdrag ur folkbokföringen (på engelska).

Varje ägare som vill sälja fastigheter och inte själv kan komma till Estland kan skriva en attesterad fullmakt i Sverige, vilken måste apostilleras av en annan notarie i Sverige.

Se tidigare information!

Skatter

Icke-bosatta i Estland måste deklarera fastigheter, som sålts i Estland, till estniska skatteverket före den 30 april under kalenderåret efter försäljningen och betala inkomstskatt. Vid behov hjälper ombudet till att upprätta skattedeklarationer.

Årsmöte 2024

Plats: Rågsveds Folkets Hus

Tid: 20 april klockan 13.00. Portarna öppnas 12.00

Efter de sedvanliga årsmötesförhandlingarna och kaffepausen kommer Lotta Odmar och Saga Adolfsson från Odensholms byalag att berätta för oss om Odensholm förr och nu. Trots att vi är så nära grannar kanske många inte vet så mycket om ön. Men det ska vi ändra på nu. Lotta och Saga är kunniga och entusiastiska över sin ö och kan berätta mycket om den.

Vi har som vanligt ett lotteri.

Välkomna!

Ändring av markskatten år 2024

Markskatten baseras på markens värde. År 2022 genomförde markstyrelsen en massvärdering av mark, vilket ledde till att markvärdet förändrades. Fram till och med 2023 beräknades markskatten utifrån markvärderingsresultatet 2001. Från och med 2024 beräknas markskatten utifrån 2022 års massvärderingsresultat.

För att undvika en kraftig höjning av markskatten har skyddsmekanismen (det vill säga höjningsgränsen) på 10 procent (eller 5 euro) etablerats. Det innebär att fastighetsskatten inte ökar med mer än 10 procent per år jämfört med föregående år, förrän den når markskattebeloppet baserat på taxeringsvärdet och skattesatsen.

Om 10 procent är mindre än 5 euro, ökar fastighetsskatten med 5 euro varje år.

Skyddsmekanismen, det vill säga höjningsgränsen, tillämpas innan skatteincitamenten och skattebefrielserna beräknas.

På grundval av markens värde, det vill säga markens beskattningspris, skall kommunerna fastställa nya markskattesatser senast den 1 juli 2023 och lämna in dem till skatte- och tullstyrelsen senast den 1 september 2023.

Betalning av fastighetsskatt

Det finns två tidsfrister för betalning av markskatt 2024 – 1 april och 1 oktober.

Markskatt på upp till 64 euro på mark som ligger inom en lokal kommuns territorium måste betalas senast den 1 april.

Om markskattebeloppet överstiger 64 euro, då:

- måste minst hälften av beloppet, men inte mindre än 64 euro betalas senast den 1 april;
- och resten av beloppet markskatt senast 1 oktober.

Till minne av de medlemmar som lämnat oss under 2023

Jenny Vendela Melin, född Westerman i Spithamn, avled den 11 februari 2023 i Sollentuna.

Einar Hamberg, Roslep, avled den 22 februari 2023 i Stockholm.

Bo Grönvall, Ölbäck, avled den 13 april 2023 i Enköping.

Ingela Grenfeldt, Haversved, avled den 17 april 2023 i Nykvarn.

Valdur Nibon, Skåtanäs, Nuckö, avled den 2 maj 2023 i Uppsala.

Agnes Callenmark, Ölbäck, avled den 8 maj 2023 i Stockholm.

Evald Luks, Sutlep, avled den 23 maj 2023 i Eskilstuna.

Severt Brunberg, Roslep, avled den 22 juni 2023 i Ekerö.

Maj-Lis Thomson, Höbring, avled den 24 juli 2023 i Eskilstuna.

Linnea Hjerpe, Klottorp, avled den 7 september 2023 i Karlsborg.

Helga Bedman Pettersson, Pasklep, avled den 23 september 2023.

Lars Besterman, Höbring, avled den 11 oktober 2023 i Eskilstuna.

Sture Johannes Schönberg, Spithamn, avled den 17 oktober 2023 i Upplands Väsby.

Ivar Boman, Reval/Tallinn, avled den 8 november 2023 i Stockholm.

Nils Tennisberg, Höbring, avled den 13 november 2023 i Upplands Väsby.

Elmar Dyrberg, Bergsby, avled den 1 december 2023 i Sköndal.

Edit Sjögren, Odensholm, avled den 21 december 2023 i Norrköping.

Avliden 2022.

Toivo Saretok, Tallinn, avled den 22 december 2022 i Göteborg.

Biluthyrning i Tallinn med service på svenska

Dygnspriser från 32 euro (med obegränsad körsträcka).

För bokning eller frågor, hör av er till Matti, Autopluss OÜ,
tfn +372 56 566 390, eller e-post mati.stef@mail.ee

Markägare i Estland!

Det är nu 20 år vårt kontor Jus Suecanum har hjälpt sammanlagt mer än ett tusen ett hundra estlandssvenska markägare med ärenden som till exempel överlåtelse, arvsärende, bygge, försäljning eller köp av fastigheter. Under alla dessa år har vi även främjat estlandssvensk kultur och historia och kommer att göra det även i framtiden. När vi firar vårt lilla jubileum vill vi tacka alla som anlitat oss och ser till att vi även i framtid finns här att hjälpa er!

Katrin Schönberg

katrin@jusuecanum.ee

Postadress: Jus Suecanum OÜ,
Nurme 2, 90507 Haapsalu Estonia

Förslag till att titta och lyssna

Dottern bakom järnridån

Finns numera att se på kunskapskanalen.se. Sök där efter ”**Dottern bakom järnridån**”.

Bröderna Erik Forslund och Nicholas Parts film berättar om deras mamma och hur hon som 14-åring kom till Sverige. En berättelse om ett barn, som på grund av krig och flykt skiljs från sina föräldrar, men som långt senare återförenas med dem.

Hon föddes i Estland och växte upp bakom järnridån under 1940- och 50-talen. Hennes föräldrar flydde till Sverige under andra

världskriget, men hon kom själv på avvägar under flykten och hamnade till sist åter i Estland, som nu ockuperats av Sovjetunionen.

Förslag två:

Radioprogrammet om estlandssvenska dialekter. Ett initierat och intressant program om de estlandssvenska dialekterna. Där nämns bland annat nokasvensk och dialekt från Rickul.

Finns på P1 Sveriges radio. Länk till programmet: www.sverigesradio.se

Efter det är det enklast att söka efter programmet i sökrutan.

Adressändring?

Om du flyttar till en ny adress, meddela adressändringen till föreningen med ett mejl till info@rnhf.se eller direkt till den registeransvariga Brita Wiberg, tfn 070-697 48 28, e-post brita.wiberg@gmail.com. Meddela även om du har ändrat din e-postadress, så kvarstår du som prenumerant på Nyhetsbrevet.

Inbjudan till estlandssvenskt mingel med två intressanta föredragshållare

Lördagen den 11 maj kl 15.00

Restaurangen på våning 1 i Eesti Maja på Wallingatan 34, Stockholm

Wallingatan ligger cirka 100 m från Norra Bantorget på promenadavstånd från T-centralen

Program

14:30 Portarna öppnas

15:00 Mingel över en välkomstdrink

15:30 Föredrag Margus Laidre - diplomat, Estlands tidigare ambassadör i Stockholm och i Ryssland

16:15 Mingel med dryck och tallrik med Estniska specialiteter.

17:00 Föredrag Mikael Paasikivi - författare, bror till Joakim Paasikivi och barnbarnsbarn till Finlands president 1946-56

17:45 Avslut med möjlighet till fortsatt mingel

Anmälan och betalning görs genom att swisha 100 kr till Anders Peedu 070-181 03 20 eller Jan Stussare 070-791 81 63. Ange ditt namn som meddelande i swish. Har man inte swish kan anmälan också göras över telefon och kontant betalning vid ankomst.

Obs! Begränsat antal platser, sista anmälningdag är 14 april.

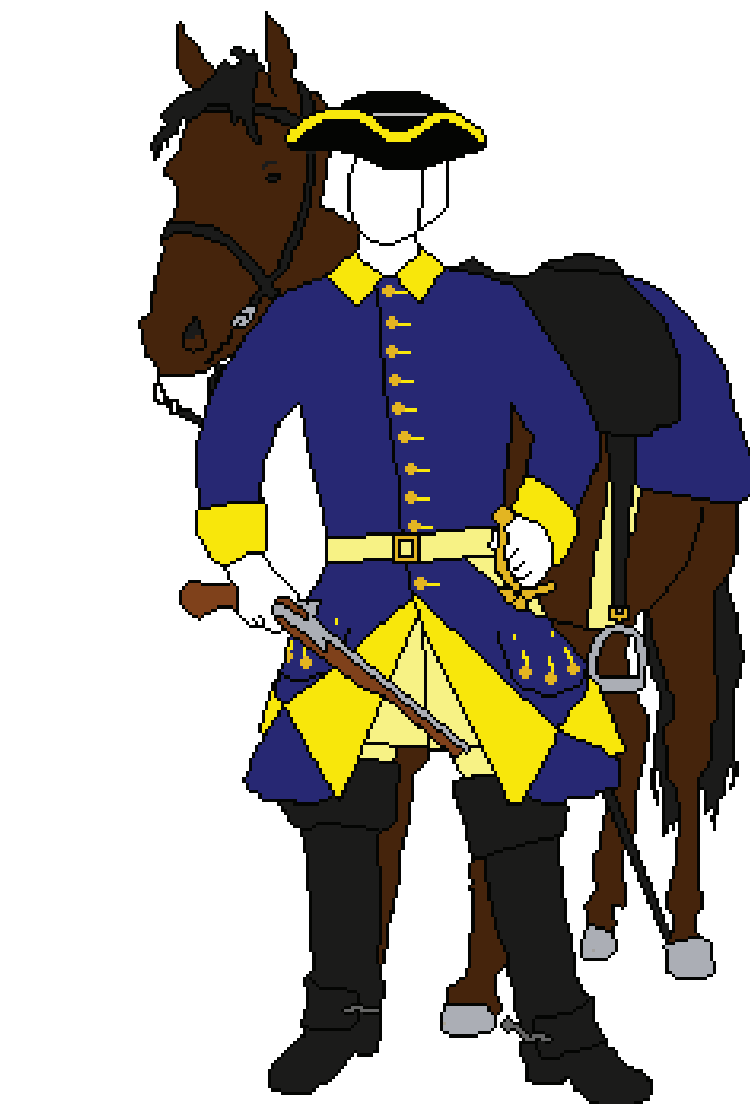
Rickul/Nucköbor i Karl XII:s armé

Göran Stahl

Bläddrar man i Nuckö församlings äldsta kyrkbok, stöter man då och då på ordet "ryttare" framför vissa manliga namn. En av mina anfäder, Lucas Stahl i Rickul, har denna notering i kyrkboken vid några tillfällen. Mitt intresse väcktes för att ta fram lite uppgifter om sammanhanget ryttarna verkade i. Jag har i huvudsak använt mig av källor på nätet: Hans Högmans hemsida, historiesajten Tacitus, digitaliserade Carl Otto Nordensvans "Svenska armens regementen 1700-1718" från 1920, Wikipedia och digitaliserade rullor (förteckningar av soldater) i digitala forskarsalen hos Riksarkivet. Även boken "Stormaktens sista krig" av Olle Larsson.

Sveriges krig under 1600- och 1700-talen krävde många soldater. Män i Sverige och Finland tvingades till krigstjänst genom utskrivning och från och med slutet av 1600-talet genom det så kallade indelningsverket. Estland och Livland ingick inte i dessa system. I stället värvades frivilliga soldater till ett antal, ofta mindre och kortvariga, regementen. I Estland fanns det i slutet av 1600-talet två värvade kavalleriregementen: Estniska Adelsfanan och Estniska Kavalleriregementet. Soldaterna var ofta förlagda i garnisonerna/fästningarna i Estland och Livland, till exempel Narva, Reval eller Riga.

Estniska Adelsfanan var upprättad genom så kallad rusttjänst där godsens, mot skattebefrielse, höll med ryttare och häst till regementet. Rullorna för Estniska Adelsfanan (finns digitaliserade för tre år) innehåller, förutom namn på ryttarna, även namnet på det gods (ibland även församling) som ryttaren representerade. Regimentet bestod 1701, enligt Nordensvan, av 626 hästar och 435 ryttare med befäl. 1710 var antalet ryttare utökat till cirka 800. De flesta namnen på

Uniformen 1708/1709 för Estniska Adelsfanan.

Bild från historiesajten Tacitus

ryttarna i rullorna ger intryck av att de var av tyskt/baltskyttskt ursprung. Dock finns det en hel del svenska namn, även utanför de traditionellt största estlandssvenska områdena. Estniska Kavalleriregementet var under början av 1700-talet något mindre än Adelsfanan, cirka 300-400 ryttare. Rullorna (finns digitaliserade för två år) har inga geografiska uppgifter som kan hjälpa till att identifiera ryttarna. Här har jag känslan av att antalet tyska namn i förhållande till svenska namn är större än hos Adelsfanan.

Mina noteringar om ryttare i kyrkboken har jag gjort i samband

med andra sökningar, så det finns fler uppgifter än de jag har antecknat. Två ryttare från Rickul/Nuckö under senare delen av 1600-talet var "Knut Ryttare" i Stor-Harga och Erik Eriksson i Paj. "Knut Ryttare" har jag noterat första gången 1669, då hans son Ambros (Anders?) döptes. Han gifte sig 1676, således för minst andra gången, med Greta Mattisdotter från Stor-Harga. Det framgår då att han hette Matsson i efternamn. De fick åtminstone fyra barn. Han var troligen "pensionerad" 1690 eftersom jag inte hittar honom i rullorna för 1690 för något av de två kavalleriregementena.

Erik Eriksson bodde i Paj och jag har hittat honom eller hans hustru vid sju noteringar i kyrkboken under åren 1684-1690. Tre dop av egna barn och vid fyra tillfällen som fadder. Han noteras som "Ryttare gamle" och vid ett tillfälle "gammal ryttare av Rickholtz". Jag har inte hittat honom i rullorna för 1690 för något av de två kavalleriregementena (troligen "pensionerad"), men skrivningen "ryttare av Rickholtz" tyder på att han var ryttare i Estniska Adelsfanan.

Av ryttare som bör ha varit aktiva i Karl XII:s arméer, det vill säga från 1700, kan först nämnas Johan Ahl från Dirslätt. Jag har gjort ett 20-tal noteringar mellan 1692 och 1708 där Johan eller hans hustru finns antecknade i kyrkboken som fadder eller vid dop av sex egna barn. Något giftermål har jag inte hittat, vilket tyder på att han kan vara inflyttad i församlingen. Prästen har vid några tillfällen noterat att Johan fanns vid "Fockens kompani", vilket syftar på Gustaf Focks kompani i Estniska Kavalleriregementet. Där finns han noterad i rullorna från 1707. Mickel Greisson i Lill-Harga gifte sig 1705 med Kersti Hinrichsdotter från Pasklep. I kyrkboken har prästen noterat att Mickel var ryttare för godset Üdenkull som Lill-Harga tillhörde. Han finns också med i generalmönsterrullan för Estniska Adelsfanan 1710. Enligt släktdatabasen Våra Anor överlevde Mickel kriget och pesten. Efter att hustrun dött, gifte han om sig 1732. Tre barn finns noterade i Våra Anor, varav åtminstone sonen Christian Mickelsson finns registrerad med familj. Enligt Våra Anor är han anfader till personer med bland annat familjenamnen Österblad och Grönström. Simon Hinrichsson från Gutanäs har ett par gånger, till exempel vid en dotters dop 1707, noterats som ryttare i kyrkboken. Simon gifte sig 1701 med Gertrud Bertelsdotter från Gutanäs. Han överlevde kriget och

levde åtminstone ett tag in i pestepidemin, då han finns noterad som ryttare och fadder den 8:e januari 1711. Jag har dock inte kunnat avgöra vilket regemente han tillhörde.

Johan Flinck är en ryttare som fanns i Rickul från åtminstone 1699. Han tillhörde Estniska Adelsfanan. Han var gift, men verkar inte ha gift sig i Nuckö församling. Johan, hans fru och två barn dog under peståret 1710.

Ryttaren Hans Lentzman (troligen av balttyskt ursprung) från Paj gifte sig 1707 med Maria Jönsdotter, änka efter en snickare Greis ifrån Dirslätt. Hans finns med i 1710 års rulla för Estniska Adelsfanan. Hans och Maria fick en dotter 1709. 1713 dog Hans och Maria gifte 1716 om sig med Jürgen Mårtensson, "hofsdräng" från Klottorp. Ytterligare en ryttare i Paj var Tomas Pipenberg (troligen också av balttyskt ursprung). Han finns upptagen i rullorna för Estniska Kavalleriregementet 1707. Han fick åtminstone tre barn i Paj, det sista (?) 1714.

Det finns i kyrkboken flera män med ryttarnoteringar som jag inte har kunnat identifiera närmare, till exempel Erik i Klottorp (1696 och 1697), Christian Matsson i Lill-Harga (1704), Mattis Tönnisson i Persåker (1706), Erik Joh.... i Pasklep (1698) och Samuel i Pasklep (1689). I församlingen bodde också några lägre officerare i Estländska Kavalleriregementet, till exempel profossen (ett slags militärpolis) Lorentz Krug i Sutlep och korpral Hellman i Klottorp. När det gäller min anfader Lucas Stahl, som hade olika sysslor på Rickuls gods, så kallar prästen honom 1713 i kyrkboken för "Lucas Ryttare" och 1715 för "Lucas, ryttare och stalldräng". Jag hittar honom inte i rullorna för de estländska kavalleriförbanden och hans ursprung är okänt. I rullorna för Estniska Adelsfanan har jag hittat en Johan Hansson Stahl, men

han representerade godset Hallinap öster om Reval.

Det Stora nordiska kriget började i februari 1700. Hösten 1700 förklarade Ryssland Sverige krig och anföll garnisonen i Narva. I november 1700 kom Karl XII:e till Estland med en stor armé för att undsätta den hårt ansatta garnisonen. Slaget vid Narva blev Sveriges största triumf under kriget. Att hitta säkra uppgifter om i vilka krigsin satser de estländska kavalleriregementena deltog har inte varit lätt. De strider som Estniska Adelsfanan enligt mina källor ska ha deltagit i är slaget vid Narva 1700, slaget vid Rauge 1701 (Estland), Jakobstadt 1704 (12 mil sydost om Riga), Gemäuerthof 1705 (8 mil sydväst om Riga) och Ljesna 1708 (Vitryssland). Adelsfanan ska även ha varit garnisonsförband i Reval och Riga 1708. Slutstriden för Adelsfanans del inträffade 1710 när man ingick i garnisonen Rigas bemanning som efter ett halvårs belägring kapitulerade i juli 1710.

Även Estniska Kavalleriregementet deltog i slaget vid Narva 1700. Regimentet användes därefter på olika ställen i Finland och Ingermanland, bland annat vid slaget vid Neva 1708 då en svensk/finsk armé försökte inta St. Petersburg. Under 1709-1710 fanns regimentet i garnisonen i Reval. Efter Rigas fall var Reval den sista kvarvarande svenska befästningen i Baltikum. I slutet av sommaren 1710 påbörjades den ryska belägringen av staden. Pesten kom ungefär samtidigt till staden och Reval kapitulerade den 30:e september.

En stor del av de svenska soldaterna hamnade vid kapitulationerna i rysk fångenskap. Som framgår ovan lyckades några av ryttarna från Rickul/Nuckö undvika fångenskapen och återvända till hembygden.

Fredsavtalet med Ryssland undertecknades först 1721.

Hemvännerveckan 2024

Lördag 6 juli

Sång- och dansfest i Hapsal.

Söndag 7 juli

Musikgudstjänst med kören Calzone.

Gemensam middag på Mickogården med musik av Tidens brus från Åland.

Måndag 8 juli

Strandfest

Tisdag 9 juli

Resa till Odenholm. Intresseanmälan görs så snart som möjligt till Erik Johansson tfn 070 658 25 08 eller e-post: to.erik@gmail.com
Kostnad cirka 36 € per person.

Onsdag 10 juli

Cafédag på Mickogården. Dansuppvisning samt musik av Tidens brus.

Torsdag 11 juli

På dagen utmanar vi våra kreativa talanger och testar målning med akrylfärger.

På kvällen konsert i Rosleps kapell. Mer info i nästa nummer.

Fredag 12 juli

Seminarium i Hapsal anordnat av Aibolands museum. Efter seminariet blir det en musikstund vid museet av Tidens brus.

På kvällen är det åter grillkväll på Mickogården.

Detta är ett preliminärt program, ett definitivt program kommer med nästa nummer av Medlemsbladet.
Men meddela gärna intresse för resan till Odenholm så vi vet om vi ska boka en eller två båtar.

Välkomna!

Glimtar av den tidiga frikyrkorörelsen i hembygden – Del 4

Lennart Ekman

Huvudfokus i denna artikelserie, som omfattar fyra delartiklar, är inriktat på frikyrkorörelsen i de estlandssvenska bygderna. Om man vill försöka skildra det religiösa livets degenerering under den 46 år långa sovjetockupationen av Estland efter andra världskriget är det emellertid svårt att helt skilja frikyrkan från statskyrkan, och även att separera förhållandena i den estlandssvenska hembygden från Estland som helhet. Därför är framställningen nedan något bredare än att enbart handla om rådande förhållanden för frikyrkorna under den sovjetiska perioden.

Kyrkor och kapell under sovjetisk regim

Göte Brunberg berättar i sin skrift "Rosleps kapells historia" (2007) att det var möjligt att fira gudstjänster i kapellet endast under de första åren av sovjetisk ockupation. Den sista kända gudstjänsten hölls 1949 och på våren 1950 stängdes kapellet. Byggnaden verkar sedan ha fått stå tom men relativt intakt ända fram till början av 1970-talet. Då började emellertid en vandaliseringsvåg, först vad gäller interiören, sedan även exteriört. Bland annat stals delar av yttertaket. Därefter gick förfallet snabbt, och redan i slutet av 1970-talet börjar kapellet likna en ruin. Det vänstra fotot i bild 1 visar hur långt förfallet hun-

nit fram till år 1989.

Leevi Rainaru skriver i "Skärvor ur troslivet i Sovjetestland och situationen för den evangelisk-lutherska församlingen i Nuckö", som ingår i Rickul/Nuckös hembygdsförenings skrift "Rickul/Nucköområdet under sovjetiskt styre 1944-1991", att år 1978, då prästen i Kullamaa, Ants Leedjärv, förordnades att tjänstgöra också i Nuckö församling, var taket även på Nuckö kyrka i så dåligt skick att vatten hade läckt in och ansamlats framför altaret och frusit till is, så att prästen och prästfrun var tvungna att hacka bort isen för att komma fram till altaret och hålla gudstjänst.

I del 1 av denna artikelserie framgår att sju av Rickul-Nuckö-bygdens tolv frikyrkokapell revs eller fick helt förfalla under den sovjetiska eran, och att flera före rivning eller förfall utnyttjades för olika typer av profana ändamål, se exempel i bild 1.

Till detta kom vanvård och i viss utsträckning aktiv vandalisering av kyrkogårdar. För de få kvarvarande estlandssvenskarna i bygden, inte minst för dem med religiös bakgrund, uppfattades allt detta givetvis för vad det var, ett grovt vanhelgande och ett obarmhärtigt kulturellt övergrepp.

Allt detta illustrerar på ett konkret sätt myndigheternas priorite-

ringar när det gäller det religiösa livet. Att Nuckö kyrka undgick att helt förfalla och till och med genom några få modiga eldsjälars kom att renoveras något, och att några av bönehusen fick stå kvar, får snarast ses som undantagen som bekräftade regeln, nämligen att alla former av religion skulle motarbetas.

Sovjetisk religionsfrihet

Formellt fanns det i Sovjetestland enligt sovjetförfattningens § 124 samvets- och trosfrihet, men i verkligheten restes en mängd hinder för troslivet. I samma grundlag stipulerades även frihet för alla att bedriva antireligiös propaganda. Ateistisk uppfostran var ju en del av den kommunistiska ideologin, vars syfte var att inympa en alltigenom materialistisk världsbild hos medborgarna. Det yttersta syftet var att helt utrota religionen eller i varje fall minimera dess påverkan på samhället. Därför strävade man efter att göra tillvaron för församlingarna och deras medlemmar så besvärlig som möjlig. Olika typer av fysiskt och psykiskt våld ansågs av myndigheterna som lämpliga verktyg i detta avseende. Speciellt i början av den sovjetiska ockupationen var det inte alls ovanligt att präster och andra kyrkliga företrädare, som inte lyckats fly från landet, mördades eller deporterades till något Gulagläger, oftast i Sibirien. Bland flerfaldiga exempel kan

Bild 1. Till vänster: Ruinen av Rosleps kapell 1989. Foto: Sture Koinberg. I mitten: Platsen för resterna efter Bönehuset i Enby. Foto: Kent Blomberg. Till höger: Det förfallna bönehuset i Rickul på 1970-talet efter att det hade använts som lagerlokal för den lokala kolchosen. Detta foto är hämtat från hembygdsförenings bildarkiv och har datorfärgat av författaren.

Fortsättning nästa uppslag

Bild 2. Längst t.v.: Eduard Proffittlich, född 11 september 1890 i Birresdorf, Tyskland, död 22 februari 1942 i Kirov, Sovjetunionen. Foto från Wikipedia. Näst längst t.v.: Johan Köpp, född 9 november 1874 (nya stilen) i Heldre nära Törva i guvernementet Livland, död 21 oktober 1970 i Stockholm. Foto från Wikipedia. I mitten: Metropoliten för den apostoliska ortodoxa (estnisk-ortodoxa) kyrkan Alexander, född 15 februari 1872 i Uus-Vändra i Estland, död 18 oktober 1953 i Stockholm. Foto från Uno Schultz' samlingar. Näst längst t.h.: Metropoliten Alexanders grav på Skogskyrkogården. Foto från Wikipedia. Längst t.h.: Biskop Platon-orden med törnekrona runt E=Eesti. Foto: Uno Schultz.

nämnas jesuiten Eduard Proffittlich, se bild 2, av tysk härkomst, vilken var apostolisk administrator för den katolska kyrkan i Estland från 1931 tills han deporterades till Sibirien och dog martyrdöden i fängelse i Kirov 1941.

Ärkebiskopen för Estlands evangelisk-lutherska kyrka, professor Johan Köpp (bild 2), som inte ansågs vara "tillräckligt samarbetsvillig" med diktaturregimen, lyckades däremot att tillsammans med kyrkoledningen fly till Sverige år 1944. Det är nog ingen tvekan om att medlemmarna i denna grupp därigenom räddade sina liv eller i varje fall undkom arbetsläger. I Sverige var det under och några år efter andra världskriget flera stora dagstidningar som skrev om baltiska flyktingar i negativa ordalag. Johan Köpp med familj, däremot, hedrades av ärkebiskop Eidem genom att erbjudas boende i ärkebiskopsgården i Uppsala. Johan Köpp kunde sedan under många år arbeta i Sverige med att organisera den estniska evangelisk-lutherska kyrkans verksamhet bland de hitflyttade esterna, och 1947 medverkade han till att ansluta kyrkan till Lutherska världsförbundet. Köpp avled i Stockholm 1970 och ligger begravd på Skogskyrkogården.

Ett liknande öde som Köpps drabbade metropoliten för den apos-

toliska ortodoxa (estnisk-ortodoxa) kyrkan Alexander (civilt efternamn Paulus), se bild 2, som mellan 1920 och 1923 var ärkebiskop i Tallinn, och från 1923 metropolit för hela den estnisk-ortodoxa kyrkan. Han lyckades att via Tyskland fly till Stockholm. Liksom Johan Köpp fortsatte metropoliten Alexander att i exil leda sin estniska ortodoxa kyrka. Även Alexander begravdes på Skogskyrkogården, se bild 2. En intressant omständighet att beakta just i år är att hans stoft planeras att, sannolikt i juli, alltså 80 år efter det stora baltiska flyktåret, föras tillbaka till estnisk jord, närmare bestämt till Kristi förklarings kyrka i Tallinn, alldeles intill Gustav Adolf-gymnasiet. Initiativet till detta togs av en i Sverige boende est samt av ett av metropolitens i Sverige boende barnbarnsbarn med sambo. För detta förlänades var och en av dessa tre personer en av den estnisk-ortodoxa kyrkans utomordentligt vackra biskop Platon-ordnar, vilka alla har symboliska kännetecken, se bild 2.

Även många präster och pastorer inom Rickul-Nucköbygden drabbades av olika mer eller mindre svåra öden i samband med krigsutbrottet och tiden därefter. Som framgår av del 2 av denna artikelserie slutade missionspastorn i Bergsby och Roslepp, Eskil Rydén, sin tjänst i kom-

munen 1937 och slapp på så sätt undan de trakasserier som mycket väl hade kunnat bli fallet om han stannat ytterligare ett par år. Där emot tvingades pingstpastorn i Rickul, Yngve Ölvingsson, som blev kvar i Estland till efter krigets utbrott, att bokstavligen gå under jorden då han en tid måste gömma sig i en ohälsosam jordhåla där han insjuknade svårt. Under den följande tyska ockupationen lyckades familjen Ölvingsson ta sig till Sverige, där man emellertid inte vågade stanna kvar på grund av hot om utvisning till Sovjetunionen. Familjen Ölvingsson etablerade sig i stället i Australien.

Dessa enstaka exempel får illustrera vad som drabbade ett stort antal kyrkliga befattningshavare i Estland, men också flera andra yrkesgrupper som bedömdes som samhällsfarliga i de av Sovjetunionen ockuperade länderna, det vill säga deportation och tvångsarbete, ofta till döds, eller tvånget att fly till annat land.

Församlingslivet

Församlingslivet i svenskbygden förändrades totalt efter att en mycket stor del av den estlandssvenska befolkningen nödgades fly till Sverige, främst under åren 1943–44. Samtidigt som flykten pågick retirerade den tyska armén under hårda strider med Röda armén och förde

som krigsflyktingar med sig rysslandsester till Läänemaa. Kort tid efter Sovjetunionens seger över Tyskland, då den andra sovjetiska ockupationen av Estland inleddes, började kyrkornas, församlingarnas, trossamfundens och klostrens byggnader, marker och andra egendomar att förstärkas. Församlingarna fick emellertid i nåder tillåtelse att använda kyrkorna till gudstjänst om man kunde uppbringa tillräckligt många församlingsmedlemmar. Minst 20 medlemmar måste med sin underskrift intyga att församlingen ingått avtal med staten om användningen av kyrkan. Eftersom det kunde medföra diverse former av trakasserier för den som öppet erkände sig som församlingsmedlem, kan man förstå att det inte så ofta var lätt att få ihop 20 namnunderskrifter.

Den kyrkliga verksamheten följdes och kontrollerades av "Styrelsen för trosfrågor" i Moskva, vars arbete i Estland leddes av ett så kallat ombud för trosfrågor. Leevi Rainaru beskriver hur denna myndighet styrde helt och hållet över kyrkornas ledningsorgan, konsistoriet, under ledning av ärkebiskopen. Konsistoriets uppgift var att sköta kyrkoverksamheten, till exempel att utnämna präster till sina tjänster, men detta kunde endast ske med ombudets för trosfrågor godkännande. Att övervaka innehållet i prästernas predikan hörde till NKVD:s "särskilda omsorger". Kyrkor, bönehus och församlingar måste vara registrerade hos ombudet för trosfrågor, och församlingsledningen skulle vara godkänd av den lokala rajoonens exekutivkommitté. I Hapsals rajoon sköttes trosfrågorna av exekutivkommitténs ordförande kamrat Kask. Men det organ som innehade den reella makten i religiösa frågor var en avdelning inom KGB, och bakom kulisserna var det kommunistpartiet som styrde allt.

Församlingarnas finansiering

måste församlingsmedlemmarna själva stå för genom gåvor och medlemsavgifter. Prästerna, och senare även organisterna, var tvungna att betala högre skatt och hyra än andra medborgare. Elpriset för kyrkoförsamlingarna var fem gånger högre än för andra organisationer.

Ateistiska aktioner, som leddes av kommunistpartiet, var i stor utsträckning riktade mot kyrkliga vanor och helger genom att ersätta dessa med världslika sådana. Kyrkliga helger var officiellt förbjudna, vilket innebar att de var arbetsdagar. På arbetsplatser och i skolorna kontrollerade man och avskräckte från firandet av sådana högtider. Vad beträffar t.ex. julen så hävdade man officiellt att det inte var passande för en sovjetmänniska att fira denna högtid som religiös helg. Det förekom att man tvingade skollärarna att under de kyrkliga högtiderna stå vid kyrkporten och kontrollera vilka av eleverna som gick i kyrkan. Elever som vågade delta i gudstjänster tillsammans med sina föräldrar mobbades sedan i skolan. Detta skapade givetvis rädsla hos de andra barnen. Trots alla trakasserier var det ändå vid julhelgen många som höll gudstjänst, och att ta in gran och tända ljus efter gammal julsed skedde i smyg i många hem. Från statens sida uppmuntrade man i stället till firande av nyårshelgen (på nyårsafton och nyårsdagen) med gran, klappar och "Nyårstomten" (i Ryssland benämnd "Fader Frost"). På ämbetsverken övervakade man strängt att det inte syntes några julsymboler.

Tryckning av trosskrifter förbjöds redan 1946. Teologiska fakulteten vid Tartu universitet stängdes, och ett mycket stort antal böcker med teologiskt innehåll i universitetsbiblioteket lär ha beslagtogs och bränts. Konfirmationsundervisning tilläts inte från och med 1949. I hemlighet samlades ändå en del hos pastorn för läsning. Antireligiös

propaganda bedrevs genom utgivning av stora mängder ateistisk litteratur.

Töväder följt av ny vinter

Under den politiska töperioden 1955–56 som följde efter Stalins död frisläpptes mirakulöst nog många tidigare arresterade församlingsmedlemmar och präster. Flera återupptog då modigt nog församlingsarbete, huvudsakligen vid mindre församlingar på landsbygden. Antalet förrättningar var ännu relativt många i mitten av femtiotalet, och ateistisk fostran genom föreläsningar och litteratur mötte en hel del motstånd. Spridning av icke-religiösa sedvänjor med början 1958 fick dock viss framgång. Exempelvis var det många ungdomar som uppskattade och vande sig vid den av befolkningen ironiskt benämnda "skogskonfirmationen", som i själva verket var antireligiös och utgjordes av ett antal idrotts- och friluftsdagar för tonåringar i 18-årsåldern.

På 60-talet började man åter att dra åt tumskruvarna genom att aktivt övervaka troende. Vid ett möte i Tallinn i maj 1961 bestämdes att inga kyrkliga förrättningar fick hållas utanför kyrkobyggnaden med undantag för nattvard för sjuka och döende samt begravingar. Kamrat Kask brukade själv besöka eller kalla till sig präster och andra kyrkliga funktionärer för upptuktelse och för att bl.a. förklara vilka ämnen som inte fick tas upp i predikningar. Allt som hade med undervisning att göra, t.ex. bibelstunder, var förbjudet. Ägnade man sig åt sådant i hemlighet riskerade man böter.

Som ett mindre lustigt kuriosum i detta sammanhang kan nämnas att två av Sveriges Radios reportrar besökte de baltiska staterna under 1966 och redovisade sina intryck i programserien "Baltikum 1966". Ett av programmen hette "Estland har i dag sin bästa tid". Den läsare som kanske tror att rubriken var iro-

Fortsättning på nästa uppslag

Bild 3. Till vänster: Oleviste kirik (Sankt Olavs kyrka eller Olai kyrkan) i Tallinn, troligen byggd under 1100-talet. Tornet är 138,68 m högt, att jämföra med exempelvis Uppsala domkyrkas båda torn (Nordens högsta kyrka) som når 118,7 m. I mitten: Ingenjören och pastorn Rein Uuemõis. Till höger tekn.dr. och diakonen Haljand Uuemõis. Alla foton från Wikipedia.

niskt menad misstar sig.

Tillbaka till katakomberna?

Det var i detta samhällsklimat som de kvarvarande fåtaliga estlands-svenskarna, liksom de nyinflyttade, ateister såväl som gudstroende, hade att inrätta sina liv. Ovan beskrevs hur gudstjänstlivet i Rosleps kapell mycket snabbt helt upphörde, sannolikt redan 1949. Beträffande bygdens frikyrkor är det svårt att hitta detaljerad information om hur det gick med verksamheten i var och en av församlingarna, exempelvis i vilken takt församlingslivet trappades av och under vilka former. Som nämnts i en tidigare artikel i detta blad finns uppgifter (dock obekräftade) om att gudstjänster hållits i bönehuset i Rickul en bit in på 60-talet. Om detta stämmer, d.v.s. att gudstjänster i så fall kunde hållas mer än tio år längre där än i Rosleps kapell, är intresseväckande och leder till frågan vad orsaken till detta var.

Samtidigt vet vi, som ovan nämnts, att de flesta av de tolv ursprungliga bönehusen i bygden revs eller övergavs och fick förfalla. Givetvis hade all religiös verksamhet i dessa församlingar tvingats upphöra en tid innan dess. Härjämte vet vi att de fem bönehus som ännu är bevarade en tid efter ockupationens inledning kom att användas för profana ändamål. Det är dock svårt att precisera tidsförloppet för dessa omvälvande händelser, och luckorna i historieskrivningen är san-

nolikt, i brist på tillgänglig dokumentation, svåra att eliminera. En fråga man kan ställa sig i sammanhanget är i vilken mån det religiösa livet, det frireligiösa likväl som det statskyrkliga, kom att utövas i det fördolda i en del människors hem i stället för i bönehus och kyrkor, ungefär som under den tidiga väckelserörelsen, innan bönehus hunnit byggas. Eller i yttersta fall, då allt annat var för farligt, utövande av gudsdyrkan i den enskilda människas själ och hjärta, den allra innersta katakomben.

Glasnost och sovjetväldets upplösning

Men tiden gick, och oväntade händelser inträffade även i Sovjetunionen. Vid Kommunistiska Partiets aprilplenum 1985 offentliggjorde Michail Gorbatsjov riktlinjer för samhällets liberalisering. Redan tidigare hade emellertid estniska trossamfund börjat verka lite mera fritt. Vi har i de tre tidigare delarna av denna artikelserie fokuserat mest på frikyrkorörelsen, och inte minst på den tidiga karismatiska pingströrelsen i det självständiga Estland. Här kan tilläggas ett par saker som Ringo Ringvee (se del 3) tar upp i sin artikel om pingströrelsens senare historia i Sovjetestland, dock inte med huvudinriktning på den tidigare svenskbygden utan främst på Estlands huvudstad. Med början 1968 skedde ett karismatiskt inspirerat uppvaknande bland medlemmarna i Olevistekyrkan (Sankt

Olavs kyrka, se bild 3) i Tallinn med två drivande centralfigurer, Rein och Haljand Uuemõis (bild 3), båda ingenjörer till yrket och samtidigt kyrkligt mycket aktiva. Även i deras hem hölls bönemöten där också gäster från Finland deltog.

Verksamheten tog snart formen av köraftnar med många deltagare, där traditionella andliga sånger framfördes och predikningar hölls. Gradvis började dessa kvällssammankomster, där den andliga musiken framfördes av Effata-kören, som den kom att benämnas från och med 1975 (bild 4), att rikta sig till ungdomar med bl.a. rockmusik av gospelkaraktär. Verksamheten växte snabbt, och snart var man tvungen att flytta aktiviteterna från det sidokapell där man varit tidigare till den medeltida Olevistekyrkans stora sal.

Detta fortsatte under slutet av 1970-talet med en karismatisk väckelsevåg som drog genom inte bara Estland, utan märkligt nog även vidare till andra delar av Sovjetunionen. Väckelsen får betraktas som "radikal" med inslag av såväl tungomålstalande som helande (healing). Uppenbarligen hade myndigheterna nu tappat greppet så mycket att man inte orkade förhindra sådana yttringar helt och hållet. Utländska församlingar och pastorer fick också vissa möjligheter att verka inom Sovjetunionens gränser med bibelutdelningar och predikningar. Vidare kunde man

i Estland från 1982 lättare få tillstånd att publicera religiösa skrifter såsom artikelsamlingen "Estnisk Evangelisk-Luthersk Kyrka", och några frikyrkoförsamlingar fick t.o.m. särskilt tillstånd att bygga nya bönehus.

1987 etablerade den estniska varianten av Livets Ord (Elu Sõna) kontakter med Livets Ord-kyrkan i Sverige grundad av Ulf Ekman. Vissa västerländska kyrkor betraktade vid denna tid Estland som ett religiöst brohuvud för kommande verksamhet i Ryssland. År 1990 grundade det estniska Livets Ord i samarbete med den svenska motsvarigheten en icke-ackrediterad bibelskola för studenter från Sovjetunionen i Tartu. Livets Ord-verksamheten blomstrade en tid i Estland, men dess betydelse har sedan början av 2000-talet minskat efter att rörelsens handlingskraftige ledare Albert Türrpu flyttat till Israel.

Till sist – en sekulariserad stat

Estland av i dag är en i hög grad sekulariserad nation. Säkert bi-drog statens religionsfientlighet under sovjeteran till denna utveckling, men sekularismen har ju i dag även i Sverige och i många andra väster-

ländska länder ett starkt grepp. Det som beskrivits i de fyra delarna av denna artikelserie kan därför säkert för många läsare framstå som tämligen ovidkommande och passé. Blickar vi tillbaka några decennier eller längre i historien ser vi emellertid att religionen spelat en betydande roll för många människor i deras vardag och helg, i Estland

och i många andra länder inklusive inom vår estlandssvenska hembygd. Eftersom allt detta är en del av vårt nära kulturarv kan det därför, enligt min mening, vara av betydelse att vi ibland erinrar oss förfädernas kamp och strävan även inom det andliga området, och att vi inte låter allt sådant bara försvinna som diffusa skuggor in i historiens dimma.

Bild 4. Effata-kören i Olevistekyrkan i Tallinn 1979. Foto från Ringvee: "Approaching Religion, Vol 5, No. 1, May 2015". Datorkolorering av författaren.

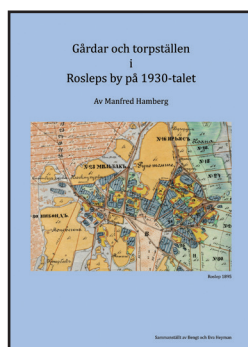

"Ges nae..."

En bok med teckningar och text av Elna Lindbom. En trevlig bok att ge bort i julklapp. Texten till de tecknade bilderna är på dialekt men för den som inte förstår den estlandssvenska dialekten finns en översättning i slutet av boken.

Pris 130:-

Beställ med e-post till order@rnhf.se eller till Barbro Adelman, tfn: 070-530 33 41. Kostnad för porto och emballage tillkommer.

Gårdar och torpställen i Rosleps by på 1930-talet

Manfred Hamberg gör en tänkt vandring genom Roslep och berättar om byns gårdar och torpställen. 62 sidor.

Pris: 80:-

Prästen e vargskall

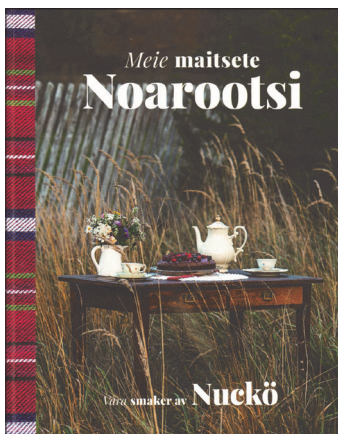
Mats Ekmans ("Ätsve-Mats") samlade dikter med teckningar av Elmar Blomberg. 181 sidor. Andra upplagan 2011.

Pris 150:-

"Våra smaker i Nuckö"

Boken har sammanställts av MTÜ Einbi Külaselts och innehåller recept och beskrivningar av alla byar i Nuckö delkommun.

Recepten är gamla estlandssvenska recept med en modern touch. Varje by har en beskrivning samt ett recept.

Boken är trevlig att bläddra i och läsa de korta beskrivningarna av varje by. Den är proffsigt gjord och med vackra bilder.

Pris: 250 kr + porto.

Beställ med e-post till order@rnhf.se eller till Barbro Adelman, tfn: 070-530 33 41.

OBS! Vi har endast ett begränsat antal böcker!

Färjetrafik Stockholm-Tallinn

För aktuella tider se Tallinks hemsida

Bokning (för medlemsrabatt):
Tfn 08-22 21 40

Avtalsnumret, som hittas i inloggat läge på föreningens hemsida, skall anges.

För biljettpreiser och annan information, se
www.tallinksilja.com/sv

Färjelinjen Kapellskär – Paldiski

DFDS Seaways trafikerar färjelinjen mellan Kapellskär och Paldiski.

Avgångstider från Kapellskär:

Måndag-tisdag	kl 09.30
ankomst Paldiski	kl 20.00
Onsdag-fredag	kl 21.00
ankomst Paldiski	kl 08.00
Söndag	kl 09.30
ankomst Paldiski	kl 20.00

Avgångstider från Paldiski:

Måndag-tisdag	kl 22.00
ankomst Kapellskär	kl 7.30
Torsdag-fredag	kl 10.30
ankomst Kapellskär	kl 19.00
Lördag-söndag	kl 22.00
ankomst Kapellskär	kl 7.30

För eventuella ändringar i midsommar och övrigt se DFDS hemsida.

Boka med e-post pax@dfds.com, eller på
www.dfdsseaways.se. Telefonbokning,
tfn 0454-33680 mån-fred 8-16.30
Föreningen har ingen rabatt på resa detta år.

ROOSTA STUGBY – HELT FÖRYNGRAD!

Roosta Stugby bjuder Er verklig hemkänsla! Bland våra 32 stugor av varierande storlek kan Ni hitta den som passar just Er och är i bruk året om. Inför kommande sommar har Roosta genomgått en förnygringskur och här väntar Er fräscha, bekväma stugor med hög standard. Dessutom erbjuder Roosta mängder av möjligheter till en aktiv vistelse. Kom ensam, med familjen eller med hela släkten. Vi kan betjäna upp till 300 gäster.

Hjärtligt välkomna!

**20% rabatt för medlemmar i Rickul/Nuckö
Hembygdsförening!**

Roosta Stugby

Elbiku, Noarootsi vald, Läänemaa
Telefon +372 472 5190
Mobil +372 525 6699
roosta@roosta.ee
www.roosta.ee/sv

ROOSTA
Holiday Village